

บทที่ 5 บทสรุป

ชาวมุไรมีกำเนิดมาตั้งแต่มีชาวญี่ปุ่นเกิดขึ้นในแผ่นดินญี่ปุ่น ในรูปแบบของทหารรับจ้างรักษาพรมแดนจนพัฒนาเป็นนักรบผู้มีความสามารถในการรบบนหลังม้า และได้ก่อตัวเป็นกลุ่มอิทธิพลที่มีอำนาจทางการทหาร เมื่อชนชั้นปกครองที่เป็นกษัตริย์และขุนนางเกิดการจ้างทหารเพื่อปราบกบฏและเพื่อเสริมอำนาจให้กับฝ่ายของตน ทหารจึงเข้ามามีบทบาทในราชสำนักจนในที่สุดได้ขึ้นมาปกครองบ้านเมืองแทนกษัตริย์และขุนนางเป็นระยะเวลาหลายร้อยปีจนกระทั่งญี่ปุ่นเปิดประเทศเข้าสู่สมัยใหม่ ในช่วงเวลาแห่งการปกครองของชาวมุไรหรือนักรบ คตินิยมชาวมุไรหรือนูมิโดค้อย ๆ พัฒนาขึ้นจากวิถีที่นิยมปฏิบัติในหมู่นักรบ จนกลายเป็นระบบที่เหล่านักรบทุกคนต้องปฏิบัติตาม ซึ่งวิถีปฏิบัติที่กลายเป็นกฎเกณฑ์นี้มีที่มาจากลัทธิชินโต ลัทธิขงจื้อ และพุทธศาสนานิกายเซ็นที่ต่างหล่อหลอมจนกลายเป็นวิถีทางของนักรบอันแสดงถึง ความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเจ้านาย มีความกล้าหาญไม่เกรงกลัวความตาย สามารถบังคับจิตใจของตนเองได้ เป็นผู้รักษาบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสม เนื่องมาจากตัวละครเอกของนวนิยายคือมุซะมิเป็นชาวมุไรที่ปฏิบัติตามคตินิยมของชาวมุไร จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงชนชั้นชาวมุไรและคตินิยมชาวมุไรเป็นประการแรก

พื้นฐานของความเข้าใจนวนิยาย นอกจากจะต้องศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชนชั้นชาวมุไรและคตินิยมชาวมุไรแล้ว การที่จะสามารถเข้าใจวิถีชาวมุไรจากนวนิยายได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น การศึกษาถึงภูมิหลังของนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับผู้ประพันธ์ ชีวิตมุซะมิตัวจริงในประวัติศาสตร์ และสังคมในสมัยศักดินาสวามิภักดิ์ภายใต้การปกครองของโชกุนโทะกุงะวะ อิเอะยะซุ ก็เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ก็นำไปสู่ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ และเห็นถึงความสามารถของผู้ประพันธ์ที่นำข้อมูลจริงในประวัติศาสตร์มาผสมผสานกับจินตนาการจนเกิดเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ ที่มีข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม บุคคล เหตุการณ์ เวลา สถานที่ และวัฒนธรรมที่เป็นไปตามความเป็นจริงของญี่ปุ่นในสมัยดังกล่าว ประเด็นที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสมัยที่ปรากฏในนวนิยายที่เริ่มเปลี่ยนจากสังคมแห่งสงครามเป็นสังคมแห่งความสงบสันติ ส่งผลต่อคตินิยมชาวมุไรที่เมื่อชาวมุไรเช่นมุซะมิได้พัฒนาฝีมือมาถึงระดับหนึ่งแล้ว กลับไม่มีสนามรบที่จะคว่ำชัยชนะ จึงเกิดแนวทางต่อไปจากวิถีชาวมุไรคือการแสวงหาสัจธรรมเพื่อเอาชนะในสนามรบแห่งจิตวิญญาณ มุซะมิเป็นตัวอย่าง que แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงนี้ จากสุดท้ายที่เป็นการประลองฝีมือของมุซะมิกับโคะจิโรคู่ปรับคนสำคัญ จึงเป็นการพิสูจน์ถึงชัยชนะของมุซะมิเหนือจิตใจของตนเอง

จากคตินิยมชาмуไรที่แตกต่างกันนี้เอง เป็นที่มาของการเปรียบเทียบคตินิยมชาмуไรในนวนิยาย กับคตินิยมที่กล่าวมาในตอนต้น จึงทราบว่าผู้ประพันธ์ไม่เพียงต้องการถ่ายทอดรายละเอียดของวิถีชาмуไรในเชิงปริมาณเท่านั้น แต่ยังอธิบายความหมายอันลึกซึ้งของวิถีชาмуไรแต่ละประการให้เป็นที่เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งอีกด้วย นอกจากนี้แนวทางแห่งวิถีชาмуไรที่นำมาใช้กำหนดการกระทำของตัวละครเอกชาмуไรให้เป็นที่ประทับใจแล้ว ยังต้องอาศัยกลวิธีการประพันธ์ที่เสริมให้ชาмуไรธรรมดา กลายเป็นผู้มีความโดดเด่นเป็นที่ประทับใจแก่ผู้อ่าน เช่น การสร้างตัวละครคู่เปรียบเทียบแบบตรงกันข้าม หรือเปรียบเทียบให้ตัวละครเอกแสดงลักษณะนิสัยออกมา และด้วยอิทธิพลของสภาพสังคมดังกล่าวมาแล้ว วิถีชาмуไรจึงได้เกี่ยวข้องกับวิถีแห่งเซ็น ในฐานะที่เป็นแนวทางการแสวงหาสัจธรรมเมื่อวิถีชาмуไรมาถึงทางตัน เพราะไม่สามารถให้คำตอบแก่ชีวิตของมุชะมิได้ เนื้อเรื่องในส่วนต่อจากนี้จึงเห็นถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นของเซ็น ปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสำเร็จของการรู้แจ้ง ระดับของการเข้าถึงสัจธรรม อันเป็นการนำวิถีปฏิบัติแห่งเซ็นมาวางเป็นแนวทางให้กับตัวละครเดินทางเพื่อแสวงหาทางด้านจิตวิญญาณ แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของนวนิยายโดยรวมแล้วจะพบว่า เป็นไปตามแนวทางของพุทธศาสนานิกายเซ็นแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเปิด-ปิด อุปสรรค และการแสวงหาแนวทางหลุดพ้นของตัวละครเอกต่างล้วนมีพื้นฐานมาจากปรัชญาของเซ็น ซึ่งเป็นการนำความหมายของเซ็นที่ว่า เซ็นนั้นครอบคลุมสรรพสิ่งมาเป็นการใช้เซ็นครอบคลุมองค์ประกอบนวนิยายทั้งเรื่องด้วย

จากการศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบวิถีชาмуไรในนวนิยายเรื่อง มุชะมิ ทำให้ทราบว่าวิถีชาмуไรจากนวนิยายเรื่องนี้สามารถแสดงถึงคตินิยมชาмуไรของญี่ปุ่นได้เป็นอย่างดี วิถีชาмуไรที่ปรากฏในนวนิยายดำเนินไปตามคตินิยมชาмуไร อีกทั้งยังแสดงถึงความหมายที่ถูกต้องและลึกซึ้งของคตินิยมดังกล่าว นอกจากนี้ ยังแสดงความสัมพันธ์ของวิถีชาмуไรที่นำไปสู่หนทางของการแสวงหาทางหลุดพ้นโดยอาศัยวิถีแห่งเซ็นที่ได้มีส่วนหล่อหลอมคตินิยมชาмуไรมาตั้งแต่ต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้วิถีชาмуไรของมุชะมิแตกต่างจากวิถีชาмуไรอื่น ๆ การที่วิถีชาмуไรของมุชะมิได้นำไปสู่หนทางของการแสวงหาสัจธรรม เนื่องจากอิทธิพลของสภาพสังคมและประวัติศาสตร์ในสมัยมุชะมิที่เริ่มเข้าสู่ความสงบสุข คตินิยมชาмуไรที่ดำรงอยู่เพื่อชาмуไรที่แสวงหาชัยชนะในสงครามเปลี่ยนแปลงเป็นปรัชญาสำหรับชาмуไรผู้แสวงหาชัยชนะภายในจิตใจตนเอง และจากคตินิยมชาмуไรที่เปลี่ยนแปลงไปนี้เองที่เปิดโอกาสให้มุชะมิดันพบกับสัจธรรมจรรู้แจ้งในวิถีแห่งดาบและวิถีแห่งจิตวิญญาณ

จากการศึกษาวิจัยพบว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีกับสังคม ประวัติศาสตร์ คตินิยมชาмуไร และพุทธศาสนานิกายเซ็น ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบวรรณคดี

ข้ามศาสตร์ ตามแนวทางของวรรณคดีเปรียบเทียบ ซึ่งในการทำความเข้าใจวรรณคดีได้อย่างถูกต้องชัดเจนนั้น จำเป็นต้องอาศัยความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวรรณคดีในการเข้าถึงวรรณคดีได้มากขึ้น สำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีที่จะศึกษามาก่อน หากให้ความสำคัญกับการศึกษานอกตัวบทวรรณคดีเพื่อนำมาอธิบายความหมายของตัวบทมากจนเกินไป อาจทำให้พลาดการรับอรรถรสทางวรรณศิลป์ของวรรณคดีไป และยังมีโอกาสที่จะตีความได้ผิดพลาดด้วย ทั้งนี้ เชื่อว่าวรรณคดีที่มีคุณค่าจนเรียกได้ว่าเป็นวรรณคดีคลาสสิกนั้นน่าจะมีปัญหาและคำอธิบายที่สมบูรณ์ได้ในตัวของมันเอง

จากเนื้อหาของวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาแนวทางหลุดพ้นของตัวละครเอก โดยอาศัยวิถีทางของพุทธศาสนานิกายเซ็น ทำให้เห็นถึงพุทธศาสนานิกายเซ็นที่เป็นภาพรวมทั้งระบบ ประเด็นที่น่าศึกษาต่อไปก็คือ วรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่มีตัวละครเอกเป็นผู้แสวงหาสัจธรรมโดยอาศัยวิถีทางของศาสนาอื่น และวิถีทางนั้นสามารถให้ภาพรวมของทั้งระบบของศาสนานั้น ๆ และเปรียบเทียบว่าวิถีปฏิบัติเพื่อการหลุดพ้นที่ต่างกันของแต่ละศาสนา สามารถนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้อย่างไร และสิ่งที่ตัวละครเอกในเรื่องเหล่านั้นค้นพบเป็นสิ่งเดียวกับที่มุขะมิได้ค้นพบหรือไม่ นั่นคือการที่รับรู้ว่าจิตวิญญาณที่สถิตอยู่ในร่างกายของมนุษย์มีคุณสมบัติเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ มีที่มาและที่ไปจากธรรมชาติ การศึกษาศาสนาที่ต้องอาศัยการปฏิบัติจริงเพื่อบรรลุอาจเป็นสิ่งที่ยากแก่การเข้าใจถ้าผู้ศึกษาไม่ได้ลงมือปฏิบัติเอง แต่หากศึกษาศาสนาผ่านทางวรรณคดี อาจจะทำให้เห็นหลักการทำงานของศาสนาได้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้เพราะการกระทำของตัวละครจะเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความคิด ความรู้สึก และความยากลำบากของผู้บำเพ็ญที่กว่าจะบรรลุได้ตามวิถีทางของศาสนานั้น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย